

અનુપમની હે અમૃતધારા...!

~ સદ્ગુરુ સાધુ પરમ પૂજ્ય અશ્વિનદાદા

‘શિક્ષાપત્રી’ જ્યંતી, પ.પૂ. શાસ્ત્રીજી મહારાજ જ્યંતી પૂર્વે સભામાં માલાત્મ્યગાન ૨૨ જાન્યુઆરી ૨૦૨૬, ‘અક્ષરમહોલ’, તપોભૂમિ બ્રહ્મજ્યોતિ, મોગરી.

આવતી કાલે ૨૩મી તારીખનો મુખ્ય કાર્યક્રમ તો કીર્તનસંધ્યા -કીર્તનભક્તિનો હોય ! એ કીર્તનસંધ્યાના મુખ્ય કાર્યક્રમમાં શાસ્ત્રીજી મહારાજની અને યોગીજી મહારાજની વાત આપણાં સૌનાં ધ્યાનમાં રહે અને એના પરમતત્ત્વના ધારક, વાલક એવા પ્રગટ ગુરુહરિ સાહેબદાદા આપણને વર્તમાનકાળે જે પ્રાપ્ત થયા છે તેમનો પણ મહિમા સમજાય, તેમના સ્વરૂપને વિશે દિવ્યભાવ અને નિર્દોષભાવ વધુ ને વધુ દૃઢ થાય તેવી પ્રાર્થના કરવાનું આ મહા પર્વ છે.

શાસ્ત્રીજી મહારાજના જીવનપ્રસંગો અને એમના માલાત્મ્યની વાતોનું દાસ રસિકે રચેલું કીર્તન ‘અક્ષરધામથી મહા એકાંતિક અવનિ ઉપર આવ્યા...’ ગવાયું. શાસ્ત્રીજી મહારાજ શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવની ગાદીના આચાર્ય મહારાજ પાસે દીક્ષિત થયેલા શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના સાધુ ! એમના જીવનની તપશ્ચર્યા અને નિયમપાલનની અડગતાની વાતો ઉપરથી એમના જીવનના ત્રણ સિદ્ધાંતોને લેખકોએ તારવ્યા છે : તેમાં એક વાત આવતી નિયમની, બીજી વાત આવતી નિશ્ચયની અને ત્રીજી વાત આવતી ભગવાનના ભક્તનો પક્ષ રાખવાની. એ મુદ્દાની વાતો શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાને ‘વચનામૃત’માં તો કહી જ છે, પણ જીવન-આચરણમાં ચરિતાર્થ કરીને શાસ્ત્રીજી મહારાજે એનું દર્શન કરાવ્યું છે.

અમારા સમયમાં સત્સંગસભાઓમાં અમે સાંભળેલું કે, શાસ્ત્રીજી મહારાજ એટલે નિયમ, નિશ્ચય અને પક્ષ ! અને યોગીજી મહારાજ એટલે સંપ, સુહૃદભાવ ને એકતા ! આવી એમની જીવનશૈલીનું સૂત્રાત્મક વર્ણન આપણી મર્યાદિત બુદ્ધિ, શક્તિ દ્વારા કરવામાં આવે છે. પણ શાસ્ત્રીજી મહારાજે અક્ષરપુરુષોત્તમની ઉપાસનાનો સિદ્ધાંત સામાન્ય

વ્યક્તિ માટે પણ સુલભ કર્યો અને એના માટે તેમણે પોતે જે તપશ્ચર્યા કરી, દુઃખો, કષ્ટો ને અપમાનો સહન કર્યાં; એનો ઇતિહાસ એ પણ શાસ્ત્રીજી મહારાજના જીવનનો ઇતિહાસ કહેવાય. પણ આપણાં સૌ ઉપર એમનું બહુ મોટું ઋણ અને ઉપકાર કે, આજે આપણે શાંતિથી આ સિદ્ધાંતને સારી રીતે સમજીને પ્રગટ સત્પુરુષની રુચિ, અભિપ્રાય અને આજ્ઞા પ્રમાણે જીવન જીવવાની થોડી ઘણી પણ રુચિ રાખીને પ્રેક્ટિસ કરીએ છીએ તો એ વાતનું મહત્ત્વ, એનું ઊંડાણ અને એની ઊંચાઈ આપણને સમજાતાં જાય છે.

શાસ્ત્રીજી મહારાજના જીવનના ઘણા પ્રસંગોમાંનો એક સુવર્ણ પ્રતિમાનો પ્રસંગ કહીએ. નડિયાદના એક બહુજ જ્ઞાની, ‘વચનામૃત’ના, શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનના જીવનના અને ઉપદેશના અઠંગ ઉપાસક એવા ભક્ત દોલતરામભાઈ સાથે જ્યારે શાસ્ત્રીજી મહારાજે વડતાલ શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવની ગાદીમાંથી નીકળીને શ્રી અક્ષરપુરુષોત્તમની ઉપાસના માટે શાસ્ત્રમાં શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાને કહ્યું હોય, આપણી વૈદિક પરંપરા પ્રમાણે એ ઉપાસના સૈદ્ધાંતિક હોય-એ સમજાવવા માટે શાસ્ત્રાર્થ કર્યો. શાસ્ત્રીજી મહારાજે પોતે સંસ્કૃતમાં અભ્યાસ કરી ‘શાસ્ત્રી’ની પદવી પ્રાપ્ત કરી હતી. ભગવાનનો અવિચળ-અચળ નિશ્ચય એટલે કે ઉપાસના ! પોતાના ઈષ્ટદેવ શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનની અને એમનો જે સિદ્ધાંત, એમનો મત, અભિપ્રાય અને શાસ્ત્રોમાં છૂપી ભાષામાં લખાયેલો જે ગૂઢ અર્થ-એને છતો કરીને, સરળ રીતે સમજાવીને જ્યારે દોલતરામભાઈની આગળ શાસ્ત્રીજી મહારાજે શ્રી અક્ષરપુરુષોત્તમ ઉપાસનાના સિદ્ધાંતની વાત કરી ત્યારે મહાજ્ઞાની, પંડિત

ને સંપ્રદાયના આશ્રિત એવા દોલતરામભાઈ ઉદ્ધાસપૂર્વક પોતાના હૃદયના ઉદ્ગારો કાઢે છે કે, “વાહ! શાસ્ત્રીજી મહારાજ આ જે સિદ્ધાંત કહે છે એ જ્યારે પ્રવર્તમાન થશે, એમના શિષ્યો એને જ્યારે સમજશે ત્યારે એમના શિષ્યો એમના પ્રત્યે માન, આદર અને ભક્તિનો ભાવ દર્શાવવા માટે એમની સુવર્ણની પ્રતિમા પધરાવશે.” પણ ત્યારે તો શાસ્ત્રીજી મહારાજના સમયની દાણા, પાણા, માણાની અછતની જે વાતો આપણે વર્ષોથી સાંભળતા આવ્યા છીએ એવી જ સ્થિતિમાં તેઓ રખડતા-રઝળતા હતા. નાના અડધ-ગામડી વડથી આણંદ સ્ટેશને ચાલતા જતા અને ચાલતા પાછા આવતા અને ટ્રેઈનની ટિકિટ માટે કોઈ ભક્તના ભાવની આશા કરીને બેસતા.

કેટલાંય વર્ષો પછી જ્યારે એમની સુવર્ણ પ્રતિમા પધરાવવાનો સમય આવ્યો ત્યારે ગુરુલરિ સાહેબદાદાએ પોતાનો વૈભવ, પ્રતાપ કે પ્રભાવ બતાવવા કે વધારવા માટે નહીં, પણ ઉદ્ધાસરામભાઈએ શાસ્ત્રીજી મહારાજ માટે જે ઉક્તિ કરી હતી કે, ‘તમારો ખરેખરો મહિમા સમજાશે તો તમારા ભક્તો જે શ્રેષ્ઠ ને કિંમતી ધાતુ છે એ સોનાની તમારી મૂર્તિ પધરાવશે.’ એટલે કે, એમને તમારી અને તમે આપેલા ઉપાસનાના આ પરમ જ્ઞાનની કિંમત સમજાશે ને એનાં રૂડાં પરિણામો આપણને જોવા મળશે. એને યાદ રાખીને પ્રગટ ગુરુલરિ સાહેબદાદાએ પ્રતીકાત્મક રીતે શાસ્ત્રીજી મહારાજ અને યોગીજી મહારાજની સુવર્ણ પ્રતિમા આ મંદિરમાં પધરાવી છે અને એનાં દર્શન કરવાને માટે આપણે ભાગ્યશાળી બન્યાં છીએ એ આપણા જીવનકાળનો બહુ મોટો ને મહત્વનો ભાગ છે.

મને કહેતાં આનંદ થાય છે કે, શાસ્ત્રીજી મહારાજની જન્મશતાબ્દી જ્યારે ૧૯૬૫માં ફેબ્રુઆરીની ૩-૪-૫મી તારીખે ઉજવાઈ ત્યારે વલ્લભવિદ્યાનગરમાંથી ૨૫૦ સ્વયં સેવકો લઈને આવવાની યોગીબાપાએ જશુભાઈને જે આજ્ઞા કરેલી, એમાં મારો, રતિકાકાનો, હર્ષદદાદાનો અને અંબુકાકાનો નંબર લાગેલો. એ અમારા જીવનની સ્મૃતિ છે અને ત્યારે બ્રહ્મસ્વરૂપ યોગીજી મહારાજને પોતાના ગુરુદેવની જન્મશતાબ્દી ઊજવવાનો ખૂબ જ ઉમંગ હતો, ખૂબ જ હોંશ હતી. અમે તો અમારા જીવનકાળ દરમિયાન ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની દ્વિશતાબ્દી, ગુણાતીતાનંદ સ્વામીજીની દ્વિશતાબ્દી, શાસ્ત્રીજી મહારાજની શતાબ્દી, યોગીજી મહારાજની શતાબ્દી, પ્રમુખ સ્વામી મહારાજની શતાબ્દી અને આવતીકાલે ‘શિક્ષાપત્રી’ની દ્વિશતાબ્દી - કેટલી બધી દ્વિશતાબ્દી અને શતાબ્દીઓ ઊજવી ! જેનો મહિમા સમજતાં આપણને હજુ ૨૦૦ વર્ષ લાગશે, એવા ‘શિક્ષાપત્રી’ ગ્રંથનો પણ આપણને ઘણો મહિમા છે.

ગુરુલરિ સાહેબદાદા સાથે મારે એક વખત એક કાર્યક્રમ નિમિત્તે માણાવદર જવાનું થયું હતું. ત્યારે પોતાના હૃદયને વિશે જેમનું ઊંચું સ્થાન છે એવા શાસ્ત્રીજી મહારાજના કીર્તન ઉપર માણાવદરના બાલિકા મંડળે નૃત્ય કર્યું, એ જોઈને સાહેબદાદા ખૂબ જ આનંદિત થયા હતા. શાસ્ત્રીજી મહારાજના મહિમાની વાત આજની આપણી ઊછરતી યુવાન પેઢીનાં દીકરા-દીકરીઓ, કિશોર-કિશોરીઓમાં જોઈને સાહેબદાદાએ ખૂબ પ્રસન્નતા વરસાવી અને ખૂબ જ રાજી થઈ ગયા. ત્યારે કલ્પના નહોતી કે, મોટા પુરુષ આટલા બધા અઢળક ઢળી પડે. અને એ પણ ખબર નહોતી કે આવું કીર્તન ગાશે ને આવી વાત કરશે. પણ મૂળભૂત ઉપાસનાનો પાયો અને આપણને ઉપાસના આપનારા એ મૂળ પુરુષ પ્રત્યેની ભક્તિ, એમના પ્રત્યેનો ઋણસ્વીકાર અને માહાત્મ્ય જ્યારે સાહેબદાદાના હૃદયમાં છલકાતાં હોય ત્યારે એ જ ઉપાસનાના ધારક અને વાહક પ્રગટ ગુરુલરિ સાહેબદાદા કેટલી બધી પ્રસન્નતા દર્શાવે છે ! આવા બધા પ્રસંગો, એની પાછળનો મૂળભૂત સિદ્ધાંત અને મોટા પુરુષની પ્રસન્નતા અને રાજીપો, જે આપણા રોજના જીવનમાં બનતા હોય છે, એ આપણને એમનું માહાત્મ્ય દિન-પ્રતિદિન વધારે છે. એવા શાસ્ત્રીજી મહારાજના જીવનના અનેક પ્રસંગો છે.

બીજો એક પ્રસંગ તાજો કરીએ. બ્ર.સ્વ. યોગીજી મહારાજે મહેળાવમાં શાસ્ત્રીજી મહારાજના પ્રાગટ્યદિને એમના જન્મસ્થાનની જગ્યાએ જ્યારે શાસ્ત્રીજી મહારાજની આરસની પ્રતિમા પધરાવી, ત્યારે પણ સ્વયંસેવક યુવાનો તરીકે અમારે ગુરુલરિ સાહેબદાદા સાથે જવાનું થયું હતું. તે દિવસે યોગીજી મહારાજે સંખ્યા આપી હતી કે, ‘૫૧ સૂટ-બૂટ પહેરેલા યુવાનોને લઈને આવજો.’ હું આ બધી વાતનો ઉલ્લેખ એટલા માટે કરું છું કે, પ્રત્યક્ષ રીતે અમે આ અનુભવેલું છે કે, પોતાના ગુરુદેવ શાસ્ત્રીજી મહારાજની વાત આવે ત્યારે યોગીબાપાનું હૃદય કેવું ગદ્ગદિત થઈ જતું! ત્યારે સાહેબદાદાની આગેવાની હેઠળ અમે વલ્લભવિદ્યાનગરથી કોલેજમાં અભ્યાસ કરતા ૫૧ યુવાનો એમની સાથે ગયેલા અને શાસ્ત્રીજી મહારાજની મૂર્તિની પ્રાણપ્રતિષ્ઠાનાં અદ્ભુત દર્શનનો લહાવો પ્રાપ્ત થયેલો.

શાસ્ત્રીજી મહારાજના પ્રાગટ્યસ્થાન ઉપર બ્રહ્મસ્વરૂપ યોગીજી મહારાજે એમની મૂર્તિ સમક્ષ જે પ્રાર્થના કરી છે, એ પ્રાર્થના આપણા જીવનનું ભાયું બની ગયું છે. જ્યારે જ્યારે પણ ભગવાન પાસે કંઈ કહેવાનું, માંગવાનું, બોલવાનું મન થાય તો આપણે શબ્દો શોધવા ના પડે એવા શબ્દોના માધ્યમ દ્વારા યોગીબાપાએ શાસ્ત્રીજી મહારાજ સમક્ષ બેસીને પ્રાર્થના કરી છે ! ને એ પ્રાર્થના આપણી રોજની મહાપૂજા સાથે વણી લઈને, પ્રભુને, ગુરુને કેવા માનવા અને એમની પાસે શું માંગવું એનું અદ્ભુત શિક્ષણ આપણને આપ્યું છે.

શાસ્ત્રીજી મહારાજની, ગુરુપરંપરાની ઘણી બધી વાતો થાય; પણ, છેલ્લી વાત કરું તો, શાસ્ત્રીજી મહારાજ એ ચરોતરના પટેલ એટલે સિદ્ધાંતની બાબતમાં ખૂબ શૂરવીર હતા. પોતે એનું પાલન કરતા અને અન્ય ભક્તોનાં દૃઢ્યમાં પણ એ ભાવ દૃઢ થાય એ માટે તેઓ રાત-દિવસ મંડ્યા રહેતા. એવા શાસ્ત્રીજી મહારાજને ભગવાનના પરમ તત્ત્વ અને અક્ષરપુરુષોત્તમની ઉપાસના-સદા દિવ્ય, સાકાર, પ્રગટ અને પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપે મને વર્તમાનકાળે પ્રાપ્ત થઈ છે એ વાત જ્યારે એમના ગુરુ ભગતજી મહારાજને વિશે મનાઈ, ત્યારે દોઢસો વર્ષ જૂના સમયના સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયની શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવની ગાદીની મર્યાદામાં સાધુઓ કોઈ ગૃહસ્થ એકાંતિક ભક્તને દંડવત્ કરે એ પણ કોઈ કબૂલ નહોતું કરતું અને સાધુએ એક હરિભગતને દંડવત્ કરવાના હોય ? એ માન્યતામાં તે સમયનો સત્સંગી સમાજ જીવી રહ્યો હતો અને સાધુઓની પણ એ જ માન્યતા હતી; ત્યારે ગુરુ તરીકે ભગતજી મહારાજનો સ્વીકાર કરીને ભરસભામાં કે જાહેર કાર્યક્રમોમાં જ્યાં પણ ગુરુનો મેળાપ થાય ત્યાં શાસ્ત્રીજી મહારાજ એમને દંડવત્ પ્રણામ કરતા-એ એમની ભગવાનના સ્વરૂપને માટેની જે નિષ્ઠા અને પોતે જે માને છે એ પ્રમાણે જ પોતે જીવે છે ને વર્તે છે એવી એમની દૃઢતા અને નિયમ-નિશ્ચય અને પક્ષનો એમનો સિદ્ધાંત હતો ! શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાને ‘વચનામૃત’માં શબ્દો વાપર્યા છે કે, ‘ભગવાનના ભક્તનો પક્ષ રાખતાં આબરૂ વધો કે ઘટો...’ અને અહીં તો સંપ્રદાયની મર્યાદા પ્રમાણે ‘શાસ્ત્રી’ની કક્ષાના આવા મોટા મંડળધારી સાધુ જ્યારે ભગતજી મહારાજને દંડવત્ કરે ત્યારે આબરૂ વધે નહીં, આબરૂ ઘટે. કેટલાંય લોકો એમની ટીકા કરે, કોઈ એમને રોકે ને ટોકે; પણ ત્યારે એમણે પોતાના સિદ્ધાંતને મુખ્ય રાખ્યો. શાસ્ત્રીજી મહારાજ-શાસ્ત્રી યજ્ઞપુરુષદાસજીના ગુરુ ભગતજી મહારાજ છે એ આજે તો બહુ સીધું, સરળ ને સહજ રીતે સ્થાપિત થયેલું છે, અને ગુરુપરંપરા પ્રમાણે આપણે એમની મૂર્તિઓ પણ સ્થાપી છે. શાસ્ત્રીજી મહારાજને પ્રગટ ગુરુહરિનો મહિમા સમજનાર, સમજાવનાર, વધારનાર, પ્રવર્તાવનાર એ બધાં ઉપનામ આપી શકાય તેમ છે કે જેને આપણે અક્ષરપુરુષોત્તમની ઉપાસના અને સિદ્ધાંતના માધ્યમની વાત કરીએ છીએ.

યોગીજી મહારાજે એમાં ખૂબ બળ પૂર્યું. એમણે શાસ્ત્રીજી મહારાજની જન્મશતાબ્દી ઊજવવાનો ખૂબ ઉમંગ હતો. શાસ્ત્રીજી મહારાજની જન્મશતાબ્દી ઊજવતાં પહેલાં યોગીજી મહારાજે અટલાદરા પ્રદેશમાં ગામડે ગામડે વિચરણ કરેલું. અને ત્યારે મને એ ગામડાંઓમાં યોગીબાપાની સેવામાં રહેવાનો લાભ પ્રાપ્ત થયેલો. ત્યારે યોગીબાપા શાસ્ત્રીજી મહારાજના મહિમાની ખૂબ વાતો કરતા. ફરતા ફરતા તેઓ વાસણાથી સોબડા આવ્યા ને સોબડાથી તેઓ અટલાદરા પધાર્યા-

એ પ્રવાસ દરમિયાન ગુરુહરિ સાહેબદાદા પણ સાથે હતા. શ્રી અક્ષરપુરુષોત્તમના સિદ્ધાંતની વાતનો આવો વારસો આપી ગયેલા પોતાના ગુરુદેવ શાસ્ત્રીજી મહારાજને જેવો ભાવ પોતાના ગુરુ ભગતજી મહારાજને માટે હતો, એવો છલકાતો ભાવ બ્રહ્મસ્વરૂપ યોગીજી મહારાજનો અમે શાસ્ત્રીજી મહારાજને વિશે જોયો હતો. અને એના પરિણામે અટલાદરામાં જ્યારે ૧૯૬૫માં શાસ્ત્રીજી મહારાજની જન્મશતાબ્દી ઊજવાઈ ત્યારે મારી યાદગીરી પ્રમાણે બોચાસણવાસી શ્રી અક્ષરપુરુષોત્તમ સંસ્થાના જાહેર કાર્યક્રમમાંનો એ પ્રથમ કાર્યક્રમ હતો કે, જેમાં એક લાખથી વધારે હરિભક્તોની હાજરી હતી. અને એ સભામાં યુવાનેતા તરીકે બ્રહ્મસ્વરૂપ યોગીજી મહારાજે જશભાઈને પસંદ કરીને મહિમા ને ગુણગાન ગાવાની આજ્ઞા કરી હતી.

૧૯૬૫માં ફેબ્રુઆરી માસની એ પાંચ-છ તારીખે બી.એ.પી.એસ.ની આટલી મોટી સંસ્થામાં, આટલી મોટી સંખ્યાના ભક્તોમાં યુવાનેતા તરીકે સાહેબદાદાનું પ્રથમ એવું પ્રવચન થયું હતું. ત્યારે અમારું મંડળ ‘શ્રી અક્ષરપુરુષોત્તમ યુવક મંડળ-વલ્લભ-વિદ્યાનગર’ના નામથી પ્રખ્યાત હતું. એટલે યોગીબાપાએ ત્યારે એમ કહ્યું કે, ‘યુવકમંડળની વાત જશુભાઈ કરશે.’ અને ત્યારે શાસ્ત્રીજી મહારાજ અને યોગીજી મહારાજના મહિમાની વાતો સાહેબદાદાએ કહેલી. તે દિવસનો સાહેબનો પ્રભાવ, પડઘો, એમની વાત કરવાની છટા અને એક ઉપર બીજો શબ્દ ચઢી જાય એટલી ઝડપથી ને એવું જોશભરે બોલે કે જાણે થોડા સમયમાં ઘણું બધું કહી દઈ એવો જુસ્સો એમની વાણીમાં તે વખતે અમે ગુરુસભામાં પણ અનુભવેલો અને શાસ્ત્રીજી મહારાજની શતાબ્દીની સભામાં પણ અનુભવેલો. સાહેબનું પ્રવચન પૂરું થયું એટલે મુખ્ય મહેમાન તરીકે શ્રી ગુલઝારીલાલ નંદા કે જેઓ ત્યારે હોમ મિનિસ્ટર હતા, તેઓએ બાજુમાં બેઠા હતા એમને પૂછ્યું કે, ‘આ પ્રવચન કરીને ગયો એ યુવાન કોણ છે ? એને બોલાવો.’ કેમ આટલા જુસ્સાથી બોલે છે ? કે કંઈ પણ આશ્ચર્ય એમને થયું હશે. એટલે સાહેબને સભામાંથી પાછા સ્ટેજ ઉપર બોલાવીને નંદાસાહેબ સાથે તેઓને એકબીજાના ઓળખાણ અને પરિચય થયા. એ બે જણાએ શી વાતો કરી એ ખબર નથી, પણ સાહેબદાદાએ પ્રવચનમાં જે વાત કરી હતી તે શાસ્ત્રીજી મહારાજની હતી, યોગીજી મહારાજની હતી, શ્રી અક્ષરપુરુષોત્તમ ઉપાસનાના સિદ્ધાંતની હતી.

ગુરુહરિ સાહેબદાદા આપણને આશીર્વાદ આપે ને આપણને સૌનેય આપું જ બળ પૂરે એવી એમના શ્રીચરણોમાં મંગલ પ્રાર્થના કરીએ.

સર્વને ભાવભર્યા જય શ્રી સ્વામિનારાયણ !

